

Особливості представництва прокурором інтересів громадянина або держави у цивільному процесі

Манвелян Ані Арсенівна

студентка 3 курсу юридичного факультету Державного ВНЗ

«Національний гірничий університет»

Конституцією України особі гарантується право на захист в суді, при цьому юрисдикція суду поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Одночасно за статтею 38 цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК) громадяни можуть брати участь у цивільній справі особисто або через представника.

В даній роботі особливу увагу приділено дослідженню мети й завдання представництва прокурора в цивільному процесі виходячи з того, що метою є захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав чи інтересів фізичних осіб, інтересів держави, а завданням - вжиття у цивільно-судовому порядку заходів щодо поновлення порушених прав та законних інтересів громадянина і держави, усунення причин і умов, що сприяли їх порушенню.

Значний внесок у дослідження проблем, пов'язаних з правовідносинами, що виникають при здійсненні прокурором представництва інтересів громадянина або держави ввели такі вчені, як Абрамова К. В., Грабовська О.О., Комлик В.В., Лелиця В. В., Валюх В., Хавін О., Горячова І. та інші.

Прокурор - це особливий суб'єкт цивільного процесу, і його участь у цивільному судочинстві зумовлена необхідністю виконання функцій представництва інтересів громадян або держави у випадках, передбачених законом. Участь прокурора в цивільному судочинстві спрямована на захист прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб та держави. Та на сьогоднішній день, така діяльність прокурора врегульована на низькому рівні, що породжує низький рівень довіри населення до органів прокуратури та держави в цілому.

Повноваження прокурорів, організація, засади та порядок діяльності прокуратури визначаються Конституцією України, Законом України «Про

прокуратуру», іншими законодавчими актами.

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про прокуратуру» завдання прокурора в судовому процесі є сприяння виконанню вимог законодавства про всебічний, повний та об'єктивний розгляд справ і постановлення судових рішень, що ґрунтуються на ньому. Згідно зі ст. 35 Закону прокурор може вступити у справу на будь-якій стадії процесу, якщо цього вимагає захист інтересів держави й суспільства, і зобов'язаний своєчасно вжити передбачених законодавством заходів до усунення його порушень, хоча б від кого вони не виходити. Прокурор має рівні права з іншими учасниками судового процесу, що дозволяє йому ефективно захищати державні інтереси.

У п. 2 Наказу Генерального прокурора України від 29.11.2006 № бгн «Про організацію представництва прокурором в суді інтересів громадянина держави та їх захисту про виконанні судових рішень» основними завданнями представництва визначено «реальний захист прав і законних інтересів осіб, які не спроможні з будь-яких причин самотійно захистити свої права або реалізувати процесуальні повноваження, невизначеного кола осіб, права яких одночасно порушуються, а також захист інтересів держави, що порушуються чи можуть бути порушені внаслідок протиправних діянь фізичних або юридичних осіб»[7].

В ст. 45 ЦПК України поєднано право на участь у цивільному процесі осіб, що різняться змістом повноважень, крім цього, юридичний інтерес прокурора у процесі завжди має державний характер, тоді як участь органів державної влади та місцевого самоврядування зумовлена посадовими обов'язками. В юридичній літературі прокурорське представництво інтересів громадянина або держави в суді розглядається по різному, одні науковці вважають, що це судово-процесуальне представництво, інші, як окремий вид представництва, що передбачений п.2 ст. 121 Конституції України, треті називають це офіційним представництвом конституційного рівня.

О. О. Грабовська у своїй статті зазначає, що представництво прокуратурою інтересів фізичних, юридичних осіб, а також інтересів держави у суді не можна віднести до представництва на підставі закону, договору, статуту,

адміністративного акту тощо. Сутність представництва прокурором інтересів фізичних, юридичних осіб, а також інтересів держави полягає у захисті політичних, соціальних прав, і за кожним із цих аспектів захисту стоїть особа та держава в цілому [4, с. 57].

Лелиця В.В. у своїй статті вказує на тому, що представництво інтересів держави в суді становить собою один з найважливіших напрямків прокурорської діяльності й виступає як своєрідною формою захисту від протиправних посягань з боку фізичних або юридичних осіб. Ця проблема потребує постійного вивчення як науковцями, так і практиками [6, с. 279].

Конституція України гарантує кожній особі незалежно від соціального майнового та іншого стану можливість здійснення захисту своїх прав та свобод у визначеному судовому порядку, при цьому, ніякого акценту не робиться на яких - не будь родових чи індивідуальних ознаках особи, її майновому стані, походженні, громадянстві. А що ж ми натомість бачимо в Законі України «Про прокуратуру», коли прокурор здійснює представництво осіб у цивільному судочинстві лише за певних умов відповідальності матеріального та фізичного критерію поглядам самого прокурора. Виходить так, що в суді прокурор представляє не особу права якої були порушені, а тих, які за певних вище вказаних умов самотійно не можуть подати позовну заяву. Справа в тому, що представництво прокурора у цивільному процесі забезпечує одну з сторін, залежно від того, на якій він виступає, певним механізмом юридичних важелів впливу на рішення суду, тоді, коли інша сторона, для прикладу відповідач, що не є фахівцем у галузі права, навіть не вміє внаслідок своєї необізнаності подати заперечення на позов. Комлик В.В. у своїй статті пропонує внести відповідні зміни у ЦПК України та Закон України «Про прокуратуру», передбачивши вичерпний перелік випадків, коли прокурор має право (повинен) представляти інтереси особи у цивільному судочинстві, обмеживши сферу його власного розсуду [5, с. 136].

Ми погоджуємося з цією пропозицією, так як незважаючи на різні погляди щодо сутності представництва, судове або процесуальне представництво полягає у вчиненні певних процесуальних дій одними суб'єктами від імені та в інтересах

інших суб'єктів Попри особливості прокурорського представництва не можна погодитися з твердженням, що прокурор виступає в суді від імені держави або громадянина по захисту порушених прав, свобод та інтересів, оскільки з положення ст. 36-1 ЗУ «Про прокуратуру», випливає, що представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді завжди здійснюється від імені держави

На думку Абрамова К.В., сучасна функціональна модель прокуратури повинна бути визначена наступним чином: «Прокуратура України від імені держави та в інтересах суспільства здійснює:

Вищий нагляд за додержанням і застосуванням Конституції України і законів органами державної влади і місцевого самоврядування.

Представництво публічних інтересів в суді з метою захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави.

Підтримання державного обвинувачення в суді.

Розслідування кримінальних справ, порушених відносно Президента України, суддів Конституційного Суду України. Прем'єр-міністра, народних депутатів Верховної Ради України» [1, с.5]

Прокуратура захищає у суді лише ті інтереси громадян, які мають правовий характер Соціально значущий, позитивний інтерес, визнаний законодавцем, перетворюється на законний інтерес, який часто породжує суб'єктивне право. Законний інтерес як інтерес, що підлягає захисту, повинен відповідати двом вимогам: по-перше, перебувати в правовому середовищі, по-друге, не порушувати інтересів, виражених у суб'єктивному праві. Говорячи про інтереси громадян як предмет прокурорсько-судового представництва, потрібно передусім підкреслити необхідність поширювального тлумачення поняття «громадянин». Очевидно, що тут ідеться не лише про громадян України, але й про іноземних громадян, осіб без громадянства, які, перебуваючи з тих чи інших причин в Україні можуть потрапляти у складні ситуації, з яких важко виходити в умовах чужого життєвого середовища [2, с.33].

Відповідно до ч. 2 ст. 36-1 Закону України «Про прокуратуру» підставою представництва у сул інтересів держави є наявність порушень або загрози порушень

економічних, політичних та інших державних інтересів внаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб, що вчиняються у відносинах між ними або з державою.

Стосовно здійснення представництва в таких формах, як звернення до суду з позовами або заявами та внесення апеляційного, касаційного подання на судові рішення, досить чітко регламентовано, то вступ прокурора у розгляд судами справ, порушених за позовом інших осіб, на будь-якій стадії розгляду потребує додаткового правового забезпечення [8. с 62]

Однією з основних засад судочинства в Україні є забезпечення касаційного оскарження рішення суду (п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України). Разом з тим ст. 329 ЦПК передбачає такий порядок розгляду касаційної скарги громадянина, за якого не забезпечуються його права, оскільки питання про передачу справи на розгляд судової палати в цивільних справах Верховного Суду України вирішується трьома судьями без сторін та інших осіб, які брали участь у розгляді справи. Більше того, рішення про відмову передачі справи для касаційного розгляду взагалі не може бути оскаржено. Розбіжності з положеннями ст. 36 Закону України "Про прокуратуру» та нормами ЦПК унеможливають захист прокурором інтересів громадянина [3. с 75]

Отже, метою представництва прокурора у цивільному процесі є поліпшення якості охорони і захисту прав осіб, реалізація судової влади у правосудних формах захисту прав та законних інтересів громадянина, припинення правопорушень, ліквідація його наслідків, а також запобігання вчиненню правопорушень у межах цивільного судочинства, завданням - вжиття у цивільному судочинстві процесуальних дій, спрямованих на ухвалення законного і обґрунтованого рішення по справі щодо поновлення порушених прав та законних інтересів громадянина і держави, усунення причин та умов, що спричинили вчиненню правопорушень.

Список використаної літератури:

1. Абрамова К.В. Визначення функціональної моделі прокуратури крізь призму захисту прав і свобод людини// Часопис Академії адвокатури України - 2011 .-№11.-с 1-5.

2. Валюх В. Представництво прокурором інтересів громадянина в суді // Адвокат - 2002. № 4-5.-С 30-33.
3. Горячева І. Питання реалізації прокуратурою функції представництва // Вісник прокуратури. - 2002 - № 6 - С. 73-75.
4. Грабовська О.О. Співвідношення інституту представництва у цивільному процесі і представництвом прокурором інтересів фізичних, юридичних осіб, а також інтересів держави у цивільному процесі// Судова апеляція - 2010. №1(18). –с. 54-57.
5. Комлик В.В. Правосуб'єктність прокурора у цивільному судочинстві// Університетські наукові записки - 2009. - №3 (31). –с. 132-136.
6. Лелиця В.В. представництво прокуратурою інтересів держави в його особливості та форми// Проблеми законності - 2010. - №109. – с. 274 -280.
7. Наказ Генерального прокурора України від 29.11.2006 №бги «Про Організацію представництва прокурором в суді інтересів громадянина або держави та їх захисту при виконанні судових рішень» - Режим доступу <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.20881.0>
8. Хавін О. Концептуальне бачення форм реалізації представницької функції прокуратури в суді // Вісник прокуратури. - 2001. - №3. С. 6062.